

ΑΠΕ, Κλιματική Αλλαγή και η αντιμετώπιση των Αιολικών Πάρκων από την δικαστική εξουσία και τους πολίτες. Στοιχεία από την περίπτωση της Εύβοιας.

Δημήτρης Δ. Σουφλήρης

Δικηγόρος, επιμ/θείς στο ΕΚΠΑ στη Βιώσιμη Ανάπτυξη και το Περιβάλλον

Χαλκίδα, Δεκέμβριος 2018

Πρόλογος

Στο παρόν κείμενο παρουσιάζεται ανεπτυγμένη και τεκμηριωμένη η ομιλία-εισήγησή μου στην Ημερίδα του ΕΟΣ Χαλκίδας, την 26 Νοεμβρίου 2018, με θέμα: “Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας "Μύθοι και Αλήθειες””.

Η εισήγησή μου ήταν προφορική και σε αρκετό μέρος της διαμορφώθηκε από τις ανάγκες που παρουσιάστηκαν κατά την εξέλιξη των ομιλιών, παρουσιάσεων και ερωτήσεων και απαντήσεων που προέκυψαν κατά την συζήτηση που διεξήχθη. Ως εκ τούτου είχε τις σχετικές αρετές του προφορικού λόγου αλλά και τα συνακόλουθα προβλήματα. Ήταν σε μεγάλο βαθμό διαφορετική από αυτά που αρχικά είχα σχεδιάσει να παρουσιάσω.

Για τους λόγους αυτούς στο παρόν - κρατώντας στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό την ουσία και την ροή της αρχικής προφορικής ομιλίας μου – γίνεται απόπειρα τεκμηρίωσης και αρκετά αναλυτικής παρουσίασης όσων ειπώθηκαν, παρουσιάζονται εκτεταμένες παραπομπές και συνοπτική βιβλιογραφία και ως ένα είδος παραρτήματος κάποια βασικά νομοθετικά κείμενα και με διαδικτυακή παραπομπή τους.

Το αρχικό κείμενο θα παρουσιασθεί στο άμεσο μέλλον.

Μία πρόσθετη διευκρίνηση είναι η ακόλουθη. Η πολύ μεγάλη υπόθεση της αποκαλούμενης κλιματικής αλλαγής κατά την προσωπική μου άποψη χρησιμοποιείται άκριτα και καθ' υπερβολήν για την υπέρμετρη ανάπτυξη των ΑΠΕ, ενώ η επιστημονική σύνεση θα απαιτούσαν περισσότερη δουλειά για το θέμα. Επιπλέον έχουν παραγκωνισθεί πλήρως μεγάλες και κεφαλαιώδους σημασίας δράσεις, πράξεις και πρακτικές που και προβλέπονται και απαραίτητες είναι. Με αυτό τον τρόπο όμως είναι προφανές ότι όχι μόνο δεν βαδίζουμε καλά, αλλά και ότι επαναλαμβάνουμε τα λάθη του παρελθόντος, δημιουργώντας για εμάς και τα παιδιά μας ένα μάλλον ζοφερό μέλλον.

Εισαγωγή

Αυτό που συμβαίνει στην σημερινή Ελλάδα, με την καταστροφή των βουνών μας, με αρκετούς τρόπους και αναλογίες το έχουμε ξαναζήσει. Στις δεκαετίες του 50 και του 60 είδαμε να γίνονται τσιμέντο και βορά στους εργολάβους και την αντιπαροχή οι ελληνικές πόλεις. Στις δεκαετίες του 70 και του 80 ήρθε η σειρά των ελληνικών νησιών στο όνομα του τουρισμού. Παρόλο που τόσες φωνές έχουν ακουσθεί και είναι κοινός τόπος ότι αυτή η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων και της αποκαλούμενης βιομηχανίας του ελληνικού τουρισμού έχουν ζημιώσει βαριά και ανεπίστρεπτα τους αστικούς ιστούς των πόλεών μας¹ και χιλιάδες χιλιόμετρα ακτογραμμών στην ηπειρωτική και νησιωτική χώρα, στις μέρες μας ζούμε μία απίστευτη επίθεση

¹ Όλοι μας έχουμε προσωπικό βίωμα της κατάντιας των ελληνικών πόλεων με προεξάρχουσα την Αθήνα. Ενδεικτικά, έχω στο παρελθόν αποκαλέσει την πόλη της Χαλκίδας πόλη - άπολη. Για την έννοια του άπολις βλ. σε λεξικό Δημητράκου. Και όμως δεν ήμουν ακραίος στον χαρακτηρισμό μου. Γνωρίζω την περίπτωση του αρχιτέκτονα, θεολόγου και συγγραφέα Ιωσήφ Ροηλίδη που αυτοεξορίστηκε στην Φιλανδία μη αντέχοντας την κατάντια της συγκεκριμένης πόλεως. Βλ. σχετ. το βιβλίο του με τίτλο “Για την πόλη που χάθηκε” εκδόσεις Manifesto 2014.

κατά των ορεινών όγκων της χώρας, στο όνομα της χαρακτηριζόμενης ως απαραίτητης και σωτήριας ανάπτυξης των ΑΠΕ. Η αιτιολογική βάση της ανάγκης για την ανάπτυξη τους βρίσκεται στην κρατούσα θέση και άποψη ότι αυτές είναι οι προσφορότερες για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών μας και ταυτόχρονη αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και του ενδεχομένου υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Είναι αλήθεια ότι την τελευταία 25ετία μοιάζει να υπάρχουν αλλαγές και έντονες διακυμάνσεις στο κλίμα της Γης. Κάτι βεβαίως που δεν είναι άγνωστο από το πλανητικό παρελθόν και μάλιστα με ακόμη πιο έντονα φαινόμενα. Είναι επίσης αλήθεια ότι οι ενεργειακές μας ανάγκες αυξάνονται αλματωδώς και ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα επιφέρει κολοσσιαίες μεταβολές στο περιβάλλον.

Από αυτές όμως τις αλήθειες, μέχρι την καλλιέργεια ως απαραίτου θεωρήματος της ιδέας ότι δια των ΑΠΕ θα σώσουμε τον πλανήτη, ότι με ανεμογεννήτριες σε κάθε βουνό και νησί της Ελλάδας θα καλύψουμε τις υποχρεώσεις μας νομικές και μη νομικές για συνεισφορά στον έλεγχο της κλιματικής αλλαγής κλπ και ότι ταυτοχρόνως θα βελτιωθούμε αναπτυξιακά και ενεργειακά, η απόσταση δεν είναι ένα λογικό βήμα. Είναι περισσότερο ένα υπερβολικό, πρόωρο και πολύ άσχημα υλοποιούμενο άλμα, που συμπαρασύρει οικονομίες, οικοσυστήματα και κοινωνίες.

Στην Ελλάδα -που παρεμπιπτόντως είναι η χώρα που έγινε το πρώτο παραγωγικό α/π στην Ευρώπη²- η αιολική ενέργεια άρχισε να αναπτύσσεται με συνεχώς επιταχυνόμενους ρυθμούς από το 2000 και μετά. Από την αρχή υπήρξαν κάποιες αντιρρήσεις, το κυρίαρχο αφήγημα όμως εν γένει έπειθε τους πολλούς. Στα μεταμνημονιακά χρόνια η κατάσταση γίνεται ιδιαίτερος επιθετική και την τελευταία 5ετία έχει λάβει καταγιστικούς ρυθμούς.

Ταυτοχρόνως όμως αυξήθηκαν και οι αντιδράσεις ενώ όλο και περισσότεροι άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι κάτι δεν πάει καλά με όλη αυτή την υπόθεση. Δεν μπορεί να έχει αυξηθεί το τέλος ΑΠΕ (ΕΤΜΕΑΡ) 3500% μέσα σε μία δετία, δεν μπορεί να γεμίζουμε α/γ τα βουνά και τα νησιά μας, να σκάβουμε, να τσιμεντώνουμε, να κόβουμε δάση κλπ, να χάνουν την δουλειά τους κτηνοτρόφοι, μελισσοκόμοι ή ενασχολούμενοι με τον εναλλακτικό τουρισμό και όλα αυτά να θεωρούμε ότι είναι καλά, απαραίτητα και ο μόνος δρόμος.

Οι αντιδρώντες πολίτες δυστυχώς δεν έχουν και πολλά μέσα στα χέρια τους. Πολιτικοί και αυτοδιοικητικοί, οικονομικά συμφέροντα και ΜΜΕ στηρίζουν το προαναφερόμενο θεώρημα και παρουσιάζουν τους αντιδρώντες ως γραφικούς, μη προοδευτικούς και ίσως ακόμη και ως φιλικούς προς ακραία συντηρητικούς ηγέτες. Η κυριότερη μέχρι σήμερα θεσμική μορφή αντίδρασης υπήρξε η δικαστική προσφυγή, ιδίως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ).

Οι προσπάθειες αντιμετώπισης των α/π δια της προσφυγής στο ΣτΕ ποτέ δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχείς αλλά πλέον έχει γίνει απελπιστικά αλυσιτελείς μετά από πολύ πρόσφατες αποφάσεις του που αφορούσαν την Νότιο Εύβοια³ (ΣτΕ 47/2018) και την Μάνη (ΣτΕ 1469/2018).

Η Ν. Εύβοια είναι η περισσότερο επιβαρυνόμενη με α/π (αιολικά πάρκα) περιοχή στην Ελλάδα. Ταυτοχρόνως μεγάλο μέρος έχει εδώ και πολλά χρόνια ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000. Είναι γεμάτη αρχαιολογικούς χώρους (κάστρα, δρακόσπιτα κα), έχει πανέμορφα φαράγγια⁴ και αρκετές κορφές βουνών (την Όχη με τις πολλές βραχοκορφές, καταφύγιο ορειβατικό, ένα

2 Στην Κύθνο το 1982 έγινε το πρώτο α/π της Ευρώπης. Με 5 α/γ x 20 KW. Αναβαθμίστηκε το 1990 με α/γ x 33 KW. ΤΑ ΝΕΑ 16-17/9/2006,

3 Η περίληψη της απόφασης και βασικές σκέψεις στο Νόμος + Φύση (<https://nomosphysis.org.gr/17420/ste-47-2018-nomimi-perivallontiki-adeiodotisi-aspie-sti-notia-eyvoia/>). Εδώ δειγματοληπτικά απομονώνονται δύο από τις σκέψεις της απόφασης: “Ότι στη διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης, μπορούσαν και έπρεπε να έχουν υποβληθεί στη Διοίκηση αντιρρήσεις” και ότι “η χρήση του αιολικού δυναμικού για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, με αντίστοιχο περιορισμό της ενέργειας που παράγεται από ορυκτά, αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος με τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου και την αποτροπή της αλλαγής του κλίματος”. Βλ επίσης στοιχεία για το έργο που αφορά η εν λόγω απόφαση στη Ναυτεμπορική 31/1/18, στο “ΣτΕ: «Πράσινο» στην Enel για αιολικά” (<https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1316636/ste-prasino-stin-enel-gia-aiolika>).

4 Το φαράγγι του Δημοσάρι είναι από τα ομορφότερα στην Ελλάδα και διασχίζεται από παλαιό βυζαντινό μονοπάτι. Εκτός από αυτό όμως υπάρχουν κα όπως του Αγ. Δημητρίου, της Αρχάμπολης κα.

αρχέγονο καστανόλογγο σε μικρό οροπέδιο στα 1000 περίπου μέτρα υψόμετρο, το πιο γνωστό στην Ελλάδα αρχαίο κτίσμα από αυτά που αποκαλούνται “δρακόσπιτα” κα).

Για την Μάνη τι να πει κανείς. Το τοπίο της Μάνης είναι ιδιαίτερο τόσο ως προς τη φυσική διαμόρφωση όσο και ως προς την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του. Στη Μάνη υπάρχουν πολλοί πέτρινοι πύργοι, 7 κάστρα, πληθώρα αρχαιολογικών χώρων, βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες με εξαιρετες αγιογραφίες. Στην περιοχή βρίσκονται οι 98 από τους 118 οικισμούς της Πελοποννήσου που έχουν χαρακτηριστεί επίσημα παραδοσιακοί, μαζί με πολλά σπήλαια, καλντερίμια και φαράγγια για πεζοπόρους. Τα χωριά της Μάνης διατηρούν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής τους⁵. Και όμως σε προσφυγή ενώπιον του ΣτΕ, της Ελληνικής Ορθολογικής Εταιρείας και 1.196 κατοίκων, με επιδίωξη την προστασία αυτού του μοναδικού ευρωπαϊκά τόπου από την ασύμβατη εγκατάσταση βιομηχανικών α/π η απόφαση του δικαστηρίου ήταν απορριπτική⁶.

Οι συνθήκες του προβλήματος

Για την αρχική προσέγγιση του θέματος θα δοθούν κάποιες εικόνες που το αφορούν και έρχονται από διάφορες κατευθύνσεις.

Ας ξεκινήσουμε με μία “καλή είδηση” από τον τύπο. Διαβάζουμε στον ιστότοπο [ecopress \(http://ecopress.gr/?p=15332\)](http://ecopress.gr/?p=15332), αλλά και σε σχεδόν σε όλες τις εφημερίδες: “Για τρίτη συνεχόμενη χρονιά ανανεώθηκε η θητεία του καθηγητή Αρθούρου Ζερβού ως προέδρου του παγκοσμίου Δικτύου Πολιτικής για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας REN 21. Η εκλογή του κ. Αρθούρου Ζερβού έγινε κατά τη διάρκεια των εργασιών του REN21 Academy, στο οποίο συμμετείχαν πάνω από 200 μέλη από 150 οργανισμούς εκπροσωπώντας 80 χώρες, με αντικείμενο την περαιτέρω διεύθυνση των ΑΠΕ στους τομείς θέρμανσης, μεταφορών και εξελιγμένων ενεργειακών συστημάτων. Ο Πρόεδρος και το ΔΣ της ΕΛΕΤΑΕΝ συγχαίρουν τον Καθηγητή Αρθούρο Ζερβό για την τρίτη συνεχόμενη επανεκλογή στη θέση του Προέδρου της διοικητικής επιτροπής του Παγκοσμίου Δικτύου Πολιτικής για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας τον 21ο Αιώνα REN21. «Θα συνεχίσω με πείσμα τις προσπάθειες για την υλοποίηση του οράματος για μια παγκόσμια οικονομία βασισμένη σε ΑΠΕ», δήλωσε ο κ. Ζερβός.

Η είδηση αυτή ήδη μας βάζει στο πλαίσιο της διεθνούς σκηνης και των ισχυρών παικτών και τάσεων που το διαμορφώνουν. Αυτό είναι η πρώτη παράμετρος που έχουμε να αντιμετωπίσουμε ενασχολούμενοι με τις ΑΠΕ και ιδίως την αιολική ενέργεια, την πιο διαδεδομένη εξ αυτών.

Η επόμενη σκηνή διαδραματίστηκε στα μέσα Νοεμβρίου στα δικαστήρια της Χαλκίδας. Πρόκειται για συζήτηση ασφαλιστικών μέτρων, η οποία είχε ως αντικείμενο το κατασκευαζόμενο αυτή τη χρονική περίοδο αιολικό πάρκο στην Βάθεια της Εύβοιας, από την εταιρεία ΤΕΡΝΑ και αφορούσε τον κίνδυνο που διατρέχουν κάτοικοι της περιοχής από την πτώση βράχων εξαιτίας των χωματουργικών έργων που γίνονται κατά την κατασκευή του α/π. Δικηγόροι και δικαστής φαίνονταν να έχουν μικρή σχέση με το τι πραγματικά σημαίνει ένα α/π. Ο δικαστής αρνείτο να δει χάρτη της περιοχής, κάτι που θα τον βοηθούσε να σχηματίσει ευκολότερα και καλύτερα την εικόνα του τόπου. Ο μάρτυρας της εταιρείας στις ερωτήσεις των δικηγόρων των αιτούντων-κατοίκων αρνείτο πεισματικά να απαντήσει. Και μέσα σε αυτή την μάλλον αστεία εικόνα η πιο σημαντική λεπτομέρεια ήταν η ακόλουθη: όταν ασκήθηκαν τα ασφαλιστικά μέτρα (στο τέλος Ιουνίου) το έργο δεν είχε κατασκευασθεί, ήταν σχεδόν στο ξεκίνημά του. Όταν συζητήθηκαν -μετά από μία αναβολή τον Σεπτέμβριο- το έργο έχει σχεδόν αποπερατωθεί. Συνεπώς η επείγουσα περίπτωση ή ο

5 βλ. ενδεικτικά στη Βικιπαίδεια στο λήμμα Μάνη με αρκετό υλικό, ακόμη και ντοκιμαντέρ από το αρχείο της ΕΡΤ.

6 Ε΄ Τμήμα του ΣτΕ (με πρόεδρο τον αντιπρόεδρο Αθανάσιο Ράντο και εισηγήτρια την σύμβουλο Επικρατείας Μαργαρίτα Γκορτζολίδου) στην υπ΄ αριθμ. 1469/2018 απόφασή, βλ. ««Πράσινο φως» από το ΣτΕ για την κατασκευή δύο αιολικών πάρκων στη Μάνη», 12/7/18, στο <https://www.protothema.gr/greece/article/804645/prasino-fos-apo-to-ste-gia-tin-kataskeui-duo-aiolikon-parkon-sti-mani/>.

επικείμενος κίνδυνος (αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων) καθώς και η δυνατότητα για προσωρινή ρύθμιση και προστασία (δηλαδή το αντικείμενο που παρέχεται από τα ασφαλιστικά μέτρα⁷) έχουν ουσιαστικά παρέλθει. Συνεπώς κατ' ουσίαν πλέον λείπει το αντικείμενο της διεξαχθείσας δίκης. Είναι προφανέστατα αναμενόμενο να απορριφθούν στην συνέχεια τα αιτούμενα ασφ. μ. για τους προαναφερθέντες λόγους.⁸

Οι δίκες όμως δεν κερδίζονται κατ' αυτό το τρόπο και τα περιβαλλοντικά αγαθά ούτε διασώζονται ούτε προστατεύονται.

Μέσα σε τέτοια πλαίσια λίγο ή πολύ διαδραματίζεται η υπόθεση των ΑΠΕ στη χώρα μας. Δηλαδή από την μία μεριά ισχυρότατα οικονομικά, πολιτικά και επιστημονικά συμφέροντα τα προωθούν τοπικά και παγκοσμίως. Και αφετέρου η προάσπιση θεμάτων περιβαλλοντικής υφής ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων διενεργείται κατά τρόπο φτωχό και απογοητευτικό, εξαιτίας ευθυνών που βαρύνουν και την δικαστική εξουσία και τους πολίτες που προσφεύγουν (ή δεν προσφεύγουν) σε αυτήν. Επ' αυτού όμως αναλυτικότερα και πληρέστερα στην συνέχεια.

Η δικαιολογητική βάση των ΑΠΕ

Ποια όμως είναι η κύρια δικαιολογητική βάση για τις ΑΠΕ; Είναι η υπόθεση της κλιματικής αλλαγής εξαιτίας της αύξησης κυρίως του διοξειδίου του άνθρακος (CO₂) και δευτερευόντως ακόμη 5 αερίων στην γήινη ατμόσφαιρα, με αποτέλεσμα την υπερθέρμανση του πλανήτη λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου. Το CO₂ έχει δαιμονοποιηθεί τόσο πολύ που για τον μέσο άνθρωπο μοιάζει να είναι κάτι το απόλυτα κακό, κάτι που μόνο η ανθρώπινη δραστηριότητα γεννά κλπ. Ξεχνούν οι περισσότεροι ότι το CO₂ είναι ένα από τα βασικά συστατικά αέρια της ατμόσφαιρας. Περισσότερο να αναφερθεί ότι σε τέτοιες συνθήκες παρασιωπάται ότι οι κύριοι ελεγκτές και παράγοντες απορρόφησης του CO₂ είναι τα δάση και εν γένει τα φυτά και κυρίως οι ωκεανοί της γης. Ο μέσος όμως άνθρωπος οδηγείται σιγά-σιγά να πιστεύει ότι τη δουλειά αυτή -δηλαδή τον έλεγχο του CO₂- τη κάνουν οι ΑΠΕ.

Η αύξηση των αερίων του θερμοκηπίου θεωρείται -κατά την κρατούσα άποψη- μετά βεβαιότητας ανθρωπογενής⁹. Κύρια πηγή αυτών θεωρείται η καύση των ορυκτών καυσίμων. Χωρίς να μπορεί να αμφισβητηθεί η σε μεγάλο βαθμό η επί μέρους αλήθεια των προηγούμενων, όμως τα τελικά συμπεράσματα και η μεγάλη βεβαιότητα επ' αυτών, για τον σκεπτόμενο άνθρωπο δημιουργούν απορίες και σοβαρά ερωτήματα. Είναι βέβαιο ότι πέρα από τις αδιαμφισβήτητες τεράστιες επιρροές μας επί του πλανήτη, επιπλέον τις τελευταίες 3 δεκαετίες βιώνουμε μία σημαντική κλιματική διακύμανση. Από εκεί και πέρα όμως μπροστά μας ανοίγεται ο δρόμος της

7 Σύμφωνα με το α. 682 §1 εδ.α' "Κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 683 έως 703 τα δικαστήρια, σε επείγουσες περιπτώσεις ή για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος, μπορούν να διατάζουν ασφαλιστικά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή τη ρύθμιση μιας κατάστασης και να τα μεταρρυθμίζουν ή να τα ανακαλούν".

8 Βεβαίως οι επιλογές δικηγόρων και του χειρισμού της υπόθεσης εκ μέρους τους πρώτα και κύρια βαρύνει τους αιτούντες που μάλλον με υπερβολική προχειρότητα, αδεξιότητα και ίσως κάποια "κουτοπόνηρη" συμπεριφορά χειρίστηκαν το όλο θέμα. Απλή πάντως ανάγνωση του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου θα έδειχνε και σε μη νομικό ότι αυτό ήταν προχειρογραμμένο, αφορούσε ριζικά διαφορετικό περιβαλλοντικό αγαθό και κατ' ουσίαν ήταν προϊόν "copy-paste".

9 Για το θέμα της κλιματικής αλλαγής, των ερμηνειών και της αιτιολογίας της και του σοβαρού προβληματισμού για το εάν είναι φυσικό φαινόμενο ή ανθρωπογενής βλ. τα: Σ. Αλεξανδρής, Αν. Καθηγητής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ: Το κίβδηλο άλλοθι της πράσινης ανάπτυξης στο <https://drive.google.com/file/d/0B4ei4Vt9ZMqtZ0o3eFBiQWdJN0w1YnNQdFh4Z281dU1RaWU0/view>, την συνέντευξη του διευθυντή του Εθνικού Μετεωρολογικού Κέντρου (EMY), του Θεωρή Κολυδά, στο https://www.oneman.gr/keimena/diabasma/malebox/h-aiwnia-liakada-sto-myalo-toy-thodwrh-kolyda.5368865.html?fbclid=IwAR332WI7PNwxc0JLfsr6yiEdMazv4eNH_buWgPZuV806o9eHEV101-VA9VE και τέλος τον επιστημονικό διάλογο των Κουτσογιάννης Δημήτρης και Λάλας Δημήτρης στο [Debate: το κλίμα της γης αλλάζει ή το αλλάζουμε](http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewevent.aspx?EventID=85); που έγινε στο Ίδρυμα Ευγενίδου την 16/11/2011, με διοργανωτή το MIT Alumni Club of Greece, The University of Michigan Alumni Club of Greece (υπάρχει στο <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewevent.aspx?EventID=85>).

επιστήμης και της γνώσης -μακρύς και δύσκολος- μακριά από συμφέροντα οικονομικά και πολιτικά, για να μπορέσουμε να φθάσουμε στις βεβαιότητες και τις μεθόδους που θα προστατεύσουν το μέλλον μας. Ο δρόμος όμως αυτός μάλλον έχει αποκρυσταλλωθεί και χαθεί πίσω από μεγάλα συνέδρια, διεθνείς συμφωνίες, πολύπλοκα θεσμικά όργανα, σχεδόν προπαγανδιστική ενημέρωση και βαρύνουσες δηλώσεις.

Πως μπορεί λοιπόν να αντιμετωπισθεί αυτή η κατάσταση; Και μπορεί να αντιμετωπισθεί εάν όλα τα κυρίαρχα ΜΜΕ, οι διεθνείς οικονομικοί και πολιτικοί φορείς, τα ΗΕ, το μεγαλύτερο μέρος της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας κλπ στηρίζουν αναφανδόν τις απόψεις περί ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής, υπερθέρμανσης του πλανήτη και συνακόλουθης αναγκαιότητας των ΑΠΕ;

Κατά τη γνώμη μου η ουσιαστική αντιμετώπιση βρίσκεται στην πραγματική αλήθεια. Την αλήθεια της επιστήμης και του πραγματικού συμφέροντος του συνόλου των μελών των ανθρώπινων κοινωνιών. Την αλήθεια που μπορεί να προσεγγισθεί με κόπο και ιδρώτα, ελεύθερη σκέψη και έντιμη στάση. Μόνο έτσι μπορούν οι εμπλεκόμενοι στο θέμα (που έχει πλανητικές διαστάσεις) να φθάσουν σε κοινό τόπο και να θέσουν τις βάσεις για ένα καλύτερο περιβαλλοντικό μέλλον. Ένα μέλλον με γνώμονα τον άνθρωπο, την εξέλιξη του, την μείωση της ενεργειακής ανάγκης και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Ο δρόμος αυτός είναι μακρύς και δύσκολος όπως προειπώθηκε, αλλά μπορούμε να τον ακολουθήσουμε.

Περί της κλιματικής αλλαγής

Μπορεί η επιστήμη να έχει φθάσει σε τόσο σαφή, σίγουρα και μονολιτικά συμπεράσματα σε ένα τόσο σύνθετο ζήτημα, όπως αυτό της κλιματικής αλλαγής και της συνακόλουθης αντιμετώπισης του με ναυαρχίδα τις ΑΠΕ, μέσα σε τόσο λίγα χρόνια; Γιατί ουσιαστικά μιλάμε για κάτι που γεννήθηκε στα τέλη του 80 και τις αρχές της δεκαετίας του '90 και σε λιγότερο από 10 χρόνια είχε εγκαθιδρυθεί ως το κυρίαρχο και πανίσχυρο μοντέλο, το πολιτικώς ορθό, που όποιος το αντιστρατεύεται είναι ύποπτος, ανόητος, με τις δυνάμεις του κακού, φασίστας κλπ.

Αντί να γίνεται λόγος με βεβαιότητα για την κλιματική αλλαγή θα ήταν ορθότερο να γίνεται αναφορά σε θεωρία της κλιματικής αλλαγής. Θέλει πολλά χρόνια¹⁰ για την επιβεβαίωση μιας δύσκολης και πολύπλοκης επιστημονικής υπόθεσης ή μιας θεωρίας. Και στην εποχή μας που πολλά από τα επί αιώνες κρατούντα στα μοντέλα των φυσικών επιστημών ταράζονται και αμφισβητούνται το να υποστηρίζεται και να χιτίζεται ένα οικονομικό και εν πολλοίς περιβαλλοντικό μέλλον με κάτι τόσο πρόσφατο είναι προφανώς τουλάχιστον αντιεπιστημονικό. Και μάλλον και ύποπτο. Πολλώ δε μάλλον όταν μιλάμε για ένα από τα πιο σύνθετα, πολύπλοκα και πολυπαραγοντικά θέματα του πλανήτη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τις δεκαετίες του 70 και του 80 γινόταν συζήτηση όχι για υπερθέρμανση του πλανήτη αλλά για ψύξη¹¹ του με μία νεότερη μικρή παγετωνική

---

10 Ενδεικτικά πρόσφατο παράδειγμα που έχει αρκετά ακουστεί για διάφορους λόγους: Από το 1964 που ο Άγγλος φυσικός Higs πρόβλεψε την ύπαρξη του σωματιδίου που φέρει την ονομασία “μποζόνιο του Higs” μας πήρε 47 χρόνια, μέχρι το 2011, για να μπορέσουμε να το επιβεβαιώσουμε και μάλιστα χάρις στην γιγαντιαία δομή του CERN.

11 Ένα από τα πιο πολυσυζητημένα άρθρα με την περί ψύξης του πλανήτη εκδοχή είναι το “The cooling world” στο Newsweek της 28 Απρ. 1975. Για το άρθρο του Newsweek παρέχονται ικανοποιητικές εξηγήσεις στο “In 1975, Newsweek Predicted A New Ice Age. We’re Still Living with the Consequences” στο <https://longreads.com/2017/04/13/in-1975-newsweek-predicted-a-new-ice-age-were-still-living-with-the-consequences/>. Στο άρθρο γίνεται αναφορά στα πολλά σχετικά δημοσιεύματα του τύπου της εποχής εκείνης και μάλιστα mainstream περιοδικών. Ο ίδιος ο συγγραφέας του άρθρου του Newsweek δίνει τις σημερινές θέσεις του στο “My 1975 'Cooling World' Story Doesn't Make Today's Climate Scientists Wrong” (<https://www.insidescience.org/news/my-1975-cooling-world-story-doesnt-make-todays-climate-scientists-wrong>) και υποστηρίζει ότι οι αρνητές της υπερθέρμανσης του πλανήτη πρέπει να σταματήσουν να χρησιμοποιούν το άρθρο του και κάνει εκτεταμένη ανάλυση των παρατιθέμενων στο άρθρο του 1975 και του τι γνωρίζουμε σήμερα.

περίοδο¹²(εικόνες 1-3). Αλλά και σήμερα και πάλι υπάρχουν απόψεις ότι αυτό μπορεί να ξανασυμβεί¹³ σε ένα όχι και τόσο μακρινό μέλλον, μετά την περίοδο υπερθέρμανσης του πλανήτη λόγω της κλιματικής αλλαγής¹⁴. Εν τω μεταξύ ήδη παρουσιάζεται και η θέση ότι ήδη το κλίμα έχει μπει σε περίοδο ψύξης αντί για ανόδου της θερμοκρασίας^{15 16}.

Επίσης ενδιαφέρον έχει να θυμηθούμε ότι το μεγάλο περιβαλλοντικό πρόβλημα στην δεκαετία του 80 ήταν η όξινη βροχή¹⁷ (acid rain). Το πρόβλημα της όξινης βροχής είχε έντονα απασχολήσει τον δυτικό βιομηχανικό κόσμο. Ως πιθανή αιτία θεωρούντο οι εκπομπές συγκεκριμένων αερίων ρύπων από μεγάλες βιομηχανίες. Τι όμως έγινε στην συνέχεια με το πρόβλημα αυτό; Λύθηκε, εκκρεμεί, ξεπεράστηκε¹⁸ ή απλά άλλαξε το επικοινωνιακό βάρος στην διαχείριση ενός περιβαλλοντικού προβλήματος;

Εικ. 1. The Cooling of America (“Το ξεπάγιασμα της Αμερικής” στο περιοδικό TIME, 24 Δεκ. 1979)
πηγή φωτογραφίας: <http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601791224,00.html>

12 "Science: Another Ice Age?" στο Time. June 24, 1974.

13 Earth facing a mini-Ice Age 'within ten years' due to rare drop in sunspot activity στη (Daily) [Mail](http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2003824/Earth-facing-mini-Ice-Age-years-rare-drop-sunspot-activity.html) Online στο <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2003824/Earth-facing-mini-Ice-Age-years-rare-drop-sunspot-activity.html>. Και η αντίθετη άποψη στο [Are we headed for a new ice age?](http://blogs.discovermagazine.com/badastronomy/2011/06/17/are-we-headed-for-a-new-ice-age/) του [Phil Plait](http://blogs.discovermagazine.com/badastronomy/2011/06/17/are-we-headed-for-a-new-ice-age/) στο <http://blogs.discovermagazine.com/badastronomy/2011/06/17/are-we-headed-for-a-new-ice-age/>

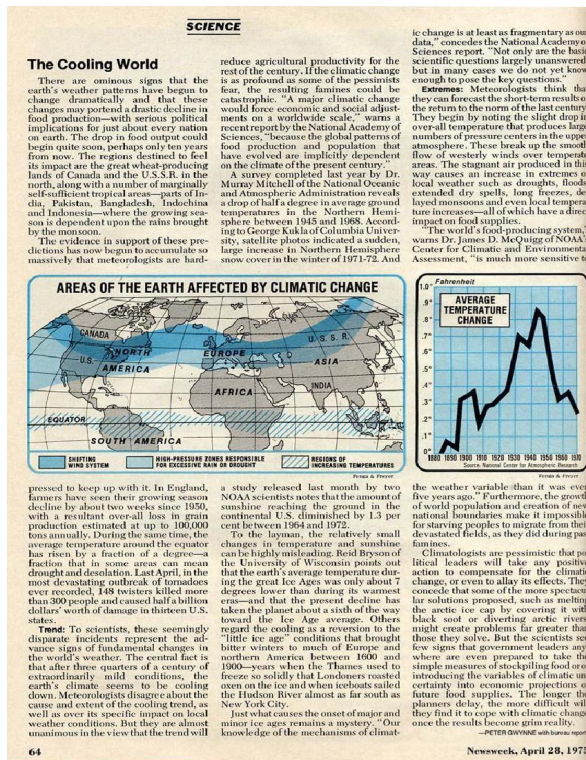
14 Global Warming vs. the Next Ice Age, Will the greenhouse effect prevent the return of glaciers? του [Franklin Hadley Cocks](https://www.technologyreview.com/s/416786/global-warming-vs-the-next-ice-age/) '63, SM '64, ScD '65, December 21, 2009 στο MIT Technology Review, <https://www.technologyreview.com/s/416786/global-warming-vs-the-next-ice-age/>

15 "Sorry Global Warming Alarmists, The Earth Is Cooling", 31/5/12, του Peter Ferrara, στο <https://www.forbes.com/sites/peterferrara/2012/05/31/sorry-global-warming-alarmists-the-earth-is-cooling/#42dade0b3de0>

16 Βλ τα συμπεράσματα στο Discussion and implications for the future, των M Lockwood, R G Harrison, T Woollings, S K Solanki "Are cold winters in Europe associated with low solar activity?" δημοσιευμένο στο [Environmental Research Letters](http://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/5/2/024001/meta#references) την 14/4/10 (<http://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/5/2/024001/meta#references>).

17 βλ. πχ TIME, November 8, 1982, No. 45.

18 Ενδιαφέρον για το θέμα παρουσιάζει το σχετικό λήμμα στην ηλεκτρονική Encyclopædia Britannica στο <https://www.britannica.com/science/acid-rain>. Ομοίως στα Wikipedia και EPA (United States Environmental Protection Agency).

Εικ. 2. The Cooling World (“Ο κόσμος που παγώνει” στο περιοδικό NEWSWEEK, 28 Απρ. 1975)
 (πηγή φωτογραφίας: <https://longreads.com/2017/04/13/in-1975-newsweek-predicted-a-new-ice-age-were-still-living-with-the-consequences/>)

Εικ. 3. Experts say a new ice age is imminent (“Οι ειδικοί λένε ότι επίκειται μια νέα εποχή των Παγετώνων” στο περιοδικό SCIENCE & MECHANICS, Νοέμβριος 1969)
 πηγή φωτογραφίας: <http://www.therxforum.com/showthread.php?t=725297&page=51>

Μετά λοιπόν τις αμφιβολίες και τις υποθέσεις για ψύχρανση του παγκόσμιου κλίματος των δεκαετιών 70 και 80, το 1988 ιδρύεται η IPCC (The Intergovernmental Panel on Climate Change¹⁹) και το 1992 γίνεται η συνδιάσκεψη του Ρίο²⁰. Εκεί τίθεται στα πλαίσια μιας διεθνούς συνθήκης ως σοβαρό παγκόσμιο θέμα η κλιματική αλλαγή. Δεν τίθεται όμως αυτό και μόνο ως σοβαρό περιβαλλοντικό ζήτημα πλανητικής κλίμακας. Είναι ένα ανάμεσα σε άλλα 5 μεγάλα θέματα που η συνθήκη αυτή προβλέπει. Πάρα ταύτα είναι αυτό που στις επόμενες 2 δεκαετίες προβάλλεται, ενισχύεται και καταξιώνεται στη συνείδηση του μέσου ανθρώπου ως ύψιστης σημασίας.

Κατόπιν τα πράγματα ακολούθησαν καταγιγιστικό ρυθμό. Η άποψη ότι η κλιματική αλλαγή είναι γεγονός, και ότι είναι ανθρωπογενής, ότι οφείλεται στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και αυτό με τη σειρά του στην αύξηση των εκπομπών κυρίως του CO₂ και ότι η κύρια λύση είναι η ΑΠΕ έγινε το σύγχρονο ευαγγέλιο, οι ιερές γραφές. Συνακόλουθα ξεκίνησε ο προσηλυτισμός και οι σταυροφορίες και σε επίπεδο οικονομικό και τεχνικό οι ΑΠΕ ανεπτύχθησαν και διείσδυσαν ευρύτατα και συνεχίζουν δριμύτερες σε κάθε γωνιά του πλανήτη.

Ήδη το 1998 υπήρξε μία πρώτη σοβαρή διαμαρτυρία εκ μέρους Γερμανών ακαδημαϊκών, το λεγόμενο Μανιφέστο του Darmstadt²¹, που εξέθεταν την ανησυχία και διαφωνία τους για την καταστροφή του περιβάλλοντος τις Γερμανίας από τα αιολικά πάρκα.

Τα α/π στην Εύβοια

Από το 1999 αρχίζει η κατασκευή και επέκταση των α/π στην Καρυστία της Εύβοιας. Παρά τις αντιδράσεις του ΣΠΠΕΝΚ (Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Νότιας Καρυστίας²²) και την προσπάθειά του ενημέρωσης του τοπικού πληθυσμού, παρά το γεγονός ότι η περιοχή είχε ήδη ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000, η Νότια Εύβοια έφθασε μέσα σε λιγότερο από 15 χρόνια να έχει γίνει η πιο επιβαρυνμένη²³ με α/π περιοχή της Ελλάδας²⁴ (εικόνα 4). Και σήμερα όχι μόνο αυτό δεν έχει σταματήσει, αλλά αντίθετα, σαν το κόνειο απλώνεται προς το υπόλοιπο σώμα του νησιού, προς τα βόρεια, αφού ήδη έχουν εγκατασταθεί α/γ στην Κορασιίδα (περιοχή Αυλωναρίου)

19 <https://www.ipcc.ch/>

20 1992, Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο “The Earth Summit” Στη Διάσκεψη συναντήθηκαν 178 χώρες, αναζητώντας λύσεις για τη φτώχεια, το χάσμα μεταξύ βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών και τα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Στόχος της Διάσκεψης του Ρίο ήταν να ξεκινήσει μια πορεία βιώσιμης ανάπτυξης παγκοσμίως, στην οποία η περιβαλλοντική προστασία και η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη θα έχουν το ίδιο βάρος. Οι συμμετέχουσες χώρες υπέγραψαν πέντε συμφωνίες: Τρεις μη δεσμευτικές: 1. Διακήρυξη του Ρίο, 2. Ατζέντα 21, 3. Δήλωση Δασικών Αρχών και δύο νομικά δεσμευτικές συμβάσεις: 4. Πλαίσιο Συνθήκης για την Κλιματική Αλλαγή, 5. Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (πρβλ. Ανδρικοπούλου Ελένη, Βιώσιμη αστική ανάπτυξη: Το γενικό πλαίσιο Παγκόσμια και Ευρωπαϊκή διάσταση (Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα, στο <https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/O...pdf>)

21 Στα αγγλικά σε αρχείο pdf στο <https://savepramnos.files.wordpress.com/2011/10/darmstadt-manifesto.pdf>. Στα ελληνικά στο ΕΥΠΛΟΙΑ του Δικτύου Αιγαίου <http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=1755> (όπου ακολουθεί και το άρθρο “Η Εγκατάσταση Αιολικών Πάρκων στα νησιά των Κυκλάδων” του Μ. Δεκλερή, Προέδρου του Ε' Τμήματος του ΣτΕ κατά την δεκαετία 1990-1999, οπότε το Δικαστήριο αυτό διεμόρφωσε την πρωτοποριακή και πλούσια νομολογία του για την Προστασία του Περιβάλλοντος και την Βιώσιμη Ανάπτυξη).

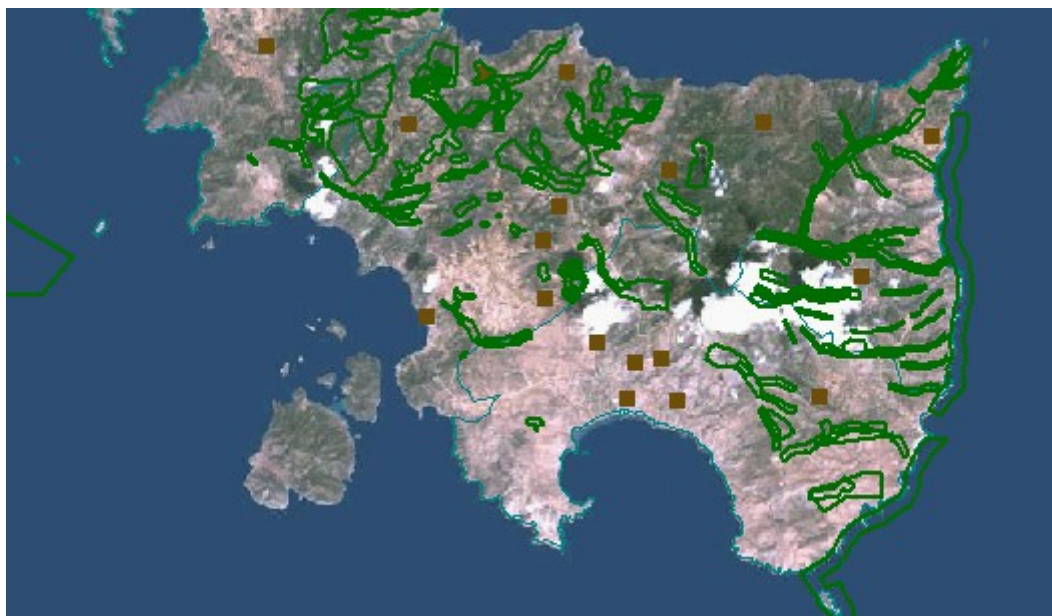
22 <https://www.ochi.gr/>

23 Υπάρχει το video: Wind parks in South Karystia στο <https://www.youtube.com/watch?v=dubc3WxZdls&feature=youtu.be>

24 Σύμφωνα με στοιχεία από τον ιστότοπο του ΣΠΠΕΝΚ: Μέχρι σήμερα στην Νότια Εύβοια λειτουργούν 352 ανεμογεννήτριες που αντιστοιχούν σε 34 εγκατεστημένα αιολικά πάρκα και μία γραμμή υψηλής τάσης για τη μεταφορά του παραγόμενου ρεύματος ισχύος 280 MW. Σε εξέλιξη βρίσκεται η κατασκευή δεύτερης γραμμής υψηλής τάσης 150 KV από τον Πολυπόταμο στον Πλατανιστό που θα υπερδιπλασιάσει τον αριθμό των εγκατεστημένων αιολικών πάρκων και θα προσθέσει 300 MW ισχύος. Με τη δεύτερη γραμμή υψηλής τάσης θα συνδεθούν τουλάχιστον 21 αιολικά πάρκα διαφορετικών εταιρειών που θα εγκαταστήσουν στα όρια των παλιών Δήμων Στύρων, Μαρμαρίου και Καρύστου.

και μέσα στους 5 τελευταίους μήνες στην Βάθεια (Αμάρυνθος, στις περιοχές Σερβούνι²⁵ και Κοτύλαιο).

Εικ. 4. Αιολικοί Σταθμοί στη Νότια Εύβοια
πηγή φωτογραφίας: <https://www.ochi.gr/en/node/56>

Την ίδια περίοδο έγινε απόπειρα από αμφιλεγόμενο επιχειρηματία να εγκατασταθεί α/π στη Κύμη. Με επιχειρήματα τόσο “αερισζιδικά” όπως ότι έτσι θα αυξηθεί ο τουρισμός γιατί θα έρχονται να δούνε τις α/γ. Η αυτοδιοίκηση υπήρξε αρχικά θετική. Μετά από συγκροτημένη αντίδραση πολιτών, με επιχειρήματα και επιστημονικό λόγο τελικά ομόφωνα το τότε Δημοτικό Συμβούλιο (περίοδος 2001-2002) είχε απορρίψει την δημιουργία α/π στη Κύμη. Επίσης είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι το Δημοτικό Συμβούλιο του τότε Δήμου Κύμης είχε και σε μεταγενέστερη χρονική στιγμή διακηρύξει την μη αποδοχή εγκατάστασης α/π στην Κύμη, ομοίως είχε αρνηθεί και την εγκατάσταση θαλάσσιων α/π στον κόλπο της Κύμης. Στην περιοχή δημιουργήθηκε ο ΣΔΑΠΠΕ ΚΥΜΗΣ (Σύλλογος Δασοπροστασίας και Προστασίας Περιβάλλοντος Κύμης) που έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην υπόθεση της αντίδρασης κατά των α/π²⁶. Οι κάτοικοι της περιοχής υπέγραψαν και κοινοποίησαν Διακήρυξη για το περιβάλλον της περιοχής τους το 2007-2008²⁷.

Τίποτε και κανείς όμως δεν παρέχει προστασία και σιγουριά στις σημερινές συνθήκες. Αρκεί να κοιτάξει κανείς τους χάρτες της ΡΑΕ. Σχεδόν και στο καταφύγιο της Δίρφους, στα ριζά της κορυφής, αιτούνται άδειες εγκατάστασης α/π.

25 Αξίζει να επισημανθεί το πείσμα και η μεθοδικότητα των εταιρειών αιολικής ενέργειας. Επί πολλά χρόνια επιδιωκόταν η δημιουργία αυτών των α/π. Είχε όμως υπάρξει σοβαρότερη αντίδραση στο παρελθόν. Και μάλλον είχε υπάρξει και πραγματική άρνηση της τότε αυτοδιοίκησης, βλ. σχετ. Αντιδράσεις για την εγκατάσταση ανεμογεννητριών στο Σερβούνι, 11/02/2008, στο <http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=1768>. Τώρα όμως οι συσχετισμοί δυνάμεων έχουν αλλάξει, η τοπική αυτοδιοίκηση είναι από σύμφωνη έως αδιάφορη και η ΤΑ του Δήμου Κύμης-Αλιβερίου κάνει πλάτες και επέτρεψε την δημιουργία των αναγκαίων δρόμων πρόσβασης μέσα από τις δικές της εκτάσεις, έτσι ώστε στην Αμάρυνθο οι αυτοδιοικητικοί να προφασίζονται ότι δεν έχουν ανοίξει δρόμο για τα α/π.

26 Αντί πολλών βλ. “ΑΝΕΜΟΓΕΝΝΗΤΡΙΕΣ” του Συλλόγου Δασοπροστασίας και Προστασίας Περιβάλλοντος Κύμης, 7/1/2008, στο <http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=1771>

27 Με την οποία δήλωσαν ότι μόνο ήπια και φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη δέχονται, αρνήθηκαν την εγκατάσταση α/π καθώς επίσης και γεωτρήσεις και μεταλλευτική δραστηριότητα από την ΛΑΡΚΟ ΓΜΑΕ.

Η δεκαετία του 2000

Θα μπορούσε να ονομασθεί για το συζητούμενο θέμα η σιωπηλή δεκαετία ή η υπόγεια δεκαετία. Γιατί; Γιατί ουσιαστικά διεξήχθη ένας υπόγειος πόλεμος ή επιεικώς μιλώντας μία ισχυρή αντιπαράθεση ανάμεσα από την μια μεριά στις απόψεις τις ενισχυτικές²⁸ των ΑΠΕ και ιδίως των α/π και από την άλλη των τοπικών κοινωνιών και αρχικά των λίγων που τοποθετήθηκαν αρνητικά ενώρις για το ζήτημα, λόγω των μεγάλων λοιπών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και της αμφίβολης ενεργειακής ωφελιμότητας της αιολικής ενέργειας.

Η πολιτεία χαρακτηρίζεται ως προς την συμπεριφορά της από κάποια αμφιθυμία. Η κρατούσα θέση είναι υπέρ των ΑΠΕ²⁹. Το ίδιο είναι σε γενικές γραμμές και η θέση των media. Όμως από το αιολικό λόμπι³⁰ συνεχώς ακούγονται διαμαρτυρίες για καθυστερήσεις, πολυνομία, δυσκολία υπέρμετρη αδειοδοτήσεων κλπ. Πρωτοπόροι στη προώθηση είναι η Greenpeace, η ΕΛΕΤΑΕΝ, ο Ελληνικός Σύνδεσμος Επενδυτών ΑΠΕ, η Μονάδα Ανανεώσιμων Ενεργειακών Πόρων του ΕΜΠ κα. Με επιχειρήματα που από ένα σημείο και πέρα είναι απλά επαναλαμβανόμενα αλλά προωθούνται ισχυρά από ΜΜΕ και πληθώρα φορέων και οργανώσεων σιγά-σιγά όλοι σχεδόν πειθονται για την μεγάλη ανάγκη (αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής), τον κακό παράγοντα (CO₂), την απόλυτα ορθή λύση (ΑΠΕ) και την υστέρηση της Ελλάδας στον τομέα (λόγω πολλών αδειοδοτικών διαδικασιών ή μη ικανοποιητικών χρηματοδοτικών εργαλείων). Αναγκαίο για την προώθηση των ΑΠΕ είναι πάντοτε και ένα ευρύτερο και πολυπλοκότερο δίκτυο υψηλής τάσης. Για το λόγο αυτό επίσης ασκήθηκαν πιέσεις και ελήφθησαν νομοθετικά μέτρα τη δεκαετία του 2000.

Την ίδια περίοδο συνεχίστηκαν και μπορεί να ειπωθεί ολοκληρώθηκαν τα αναγκαία βήματα προς την πλήρη απελευθέρωση της ηλεκτρικής αγοράς, που αρχικά ρυθμίστηκε με το νόμο Ν. 2773/99 (Τεύχος ΦΕΚ Α' 286/22-12-99): "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας- Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις." Δέλεαρ για τους καταναλωτές στην απελευθερωμένη ηλεκτρική ενέργεια ήταν η μείωση του κόστους του ηλεκτρικού ρεύματος. Περιττό να ειπωθεί ότι κάποια χρόνια μετά όλοι γνωρίζουμε ότι το ηλεκτρικό ρεύμα στη χώρα μας έχει υπέρμετρα ακριβύνει και ανάμεσα στα άλλα οικονομικά προβλήματα αντιμετωπίζουμε και την ενεργειακή φτώχεια.

Την δεκαετία του 2000 είναι ακόμη ισχυρή η συμβολή του ΣτΕ, δια του Ε' Τμήματός του στην διαμόρφωση νομολογικών και εννοιολογικών εργαλείων για την ευρεία προστασία του περιβάλλοντος. Οι βάσεις είχαν τεθεί την προηγούμενη δεκαετία, κυρίως επί της προεδρίας του Μιχ. Δεκλερή³¹ (Αντιπρόεδρος και Πρόεδρος του Ε' Τμήματος κατά την δεκαετία 1990-1999). Το Ε' Τμήμα του ΣτΕ με την πλούσια νομολογία του έχει αποτελέσει ξεχωριστή πηγή δικαίου για την ελληνική έννομη τάξη. Παρά το γεγονός ότι η νομολογία αυτή δεν είναι δεσμευτική έχει συμβάλει στη διαμόρφωση και επεξεργασία μιας σειράς αρχών όπως, η αρχή της βιωσιμότητας, η αρχή της

28 Σε άρθρο με τον τίτλο "Η Φύση, ο ηλεκτρισμός και η Δημοκρατία" του Αντώνη Καρκαγιάννη, Καθημερινή 25/11/2001, <http://www.kathimerini.gr/686600/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-fysh-o-hlektrismos-kai-h-dhmokratia>, ο αρθρογράφος -σημαίων δημοσιογράφος της Καθημερινής- συνδέει την ανάπτυξη των ΑΠΕ με τον δημοκρατία και κάνει εκτεταμένη αναφορά στην έννοια της αιφόρου αναπτύξεως και της συμβολής της νομολογίας του Ε' τμήματος του ΣτΕ για τον προσδιορισμό της, στον πρόεδρό του Μιχ. Δεκλερή. Όμως είτε αγνοείται είτε αποσιωπάται ότι ο Δεγλερής ως πρόεδρος του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος είχε ξεκάθαρα τοποθετηθεί κατά του τρόπου ανάπτυξης των α/π στην Ελλάδα.

29 Βλ ενδεικτικά άρθρο του 2004, στην Οικονομική Καθημερινή, της Χρ. Λιάγγου, με τίτλο: "Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: επανεξετάζεται το θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξή τους". Στο άρθρο τονίζεται ο "εξαιρετικά χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης των ΑΠΕ στην Ελλάδα", το ότι τα υπάρχοντα δίκτυα δεν επαρκούν, ότι απαιτείται απλοποίηση της αδειοδοτικής διαδικασίας κλπ. Εν γένει το σύνολο των άρθρων που στηρίζουν τις ΑΠΕ κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος.

30 Το σημαντικότερο λόμπι είναι η ΕΛΕΤΑΕΝ (Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας) στο <http://eletaen.gr/>

31 βλ. βιογραφικό του στο Βιβλιονet: http://www.biblionet.gr/author/34253/%CE%9C%CE%B9%CF%87%CE%B1%CE%AE%CE%BB_%CE%94%CE%B5%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CF%81%CE%AE%CF%82

βιοποικιλότητας, η αρχή της ήπιας αναπτύξεως ευπαθών οικοσυστημάτων, η αρχή της πολιτιστικής κληρονομιάς, η αρχή του βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος. Κατάσταση που μάλλον πλέον ανήκει στο παρελθόν.

Στη διεθνή σκηνή οι παλινδρομήσεις είναι λίγες. Γίνονται διεθνείς συνδιασκέψεις, συνεχώς τίθενται νέοι και πιο φιλόδοξοι στόχοι υπέρ των ΑΠΕ από ΕΕ, ΟΗΕ κλπ. Η κλιματική αλλαγή γίνεται το κύριο επιστημονικό και περιβαλλοντικό αφήγημα και οι ΑΠΕ το “ιερό δισκοπότηρο”. Παρουσιάζονται ως ο τέλειος τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να ειπωθεί ότι θέλουν να πείσουν ότι είναι ή μόνη λύση.

Εντός του αφηγήματος των ΑΠΕ τα α/π και οι α/γ (ανεμογεννήτριες) είναι η κορωνίδα. Το ισχυρότερο λόμπι, η πιο διαδεδομένη εικόνα. Σε όλες τις φιλοπεριβαλλοντικές εικονογραφήσεις³² βλέπουμε το γνώριμο σχήμα της α/γ -ένας ψηλός μεταλλικός πυλώνας με μία τριπλή έλικα. Τείνει να γίνει το πιο αναγνωρίσιμο σύμβολο. Το σύμβολο που υπόσχεται τη λύση, τη σωτηρία.

Είναι όλοι σύμφωνοι με τα α/π και τις α/γ;

Στην κυρίαρχη κατάσταση που εν συντομία περιγράφηκε προηγουμένως υπάρχουν και κάποιοι που αντιστέκονται. Ίσως όχι πολλοί για το σύνολο της χώρας. Όμως με σαφώς αυξητική τάση και κυρίως, για όσους με συνέπεια αντιδρούν στο κυρίαρχο μοντέλο ΑΠΕ και α/π, αυτό που θα πρέπει να τους αναγνωρισθεί είναι η συνεχής προσπάθεια για σοβαρή και επιστημονική αντιμετώπιση του ζητήματος. Δυστυχώς όμως τα ΜΜΕ τους αποφεύγουν και “σνομπάρουν” και η αντίθετη πλευρά (το αιολικό λόμπι) τους συκοφαντεί ως γραφικούς, ύποπτους, ακόμη και ως υπερασπιστές των συμφερόντων των πετρελαϊκών εταιρειών ή του Τραμπ.

Βεβαίως τίποτε από αυτά δεν έχει την παραμικρή σχέση με την πραγματικότητα.

Κάνοντας μία σοβαρή σύνοψη των βασικών θέσεων γύρω από τις οποίες επικεντρώνεται η αντίδραση και αντίλογος στο κυρίαρχο μοντέλο των ΑΠΕ, θα διακρίνουμε τις εξής:

1. ΝΑΙ υπάρχει μεγάλο και σοβαρό θέμα ίσως και πρόβλημα ως προς το παγκόσμιο κλίμα. Όμως η εξαγωγή σίγουρων και αδιαμφισβήτητων συμπερασμάτων επ’αυτού δεν είναι εύκολη και χρειάζεται ακόμη πολύ και αντικειμενική δουλειά.
2. ΝΑΙ πρέπει να αγωνιστούμε για βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης και για βελτίωση της.
3. ΟΧΙ όμως: οι παρουσιαζόμενες ΑΠΕ και ιδίως το κομμάτι που εδώ μας απασχολεί, τα α/π ΔΕΝ είναι η μαγική λύση.

- Και μάλιστα όχι μόνο δεν είναι η μαγική λύση, αλλά αντιθέτως δημιουργούν περισσότερα προβλήματα από αυτά που επιλύουν:
- Καταστρέφουν δάση, δασικές εκτάσεις, θαμνότοπους, περιοχές μακίας βλάστησης κλπ.
- Αλλοιώνουν και υποβαθμίζουν τα βουνά μας (πχ εκσκαφές, κατακρημνίσεις και συμβολή στην ερημοποίησή τους).
- Προκαλούν υποβάθμιση έως και απώλεια οικοτόπων και οικοσυστημάτων.
- Δημιουργούν μεγάλο πρόβλημα σταθερότητας και ασφαλείας στο ηλεκτρικό δίκτυο της χώρας.
- Επιβαρύνουν πολυεπίπεδα την πραγματική οικονομία και τα συμφέροντα των καταναλωτών³³.
- Προκαλούν αύξηση της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος μέσω του λεγόμενου παλιότερα τέλους ΑΠΕ και πλέον ΕΤΜΕΑΡ κατά 20-25%.
- Αναλώνουν κεφάλαια κονδυλίων της ΕΕ σε επιδοτήσεις, ενώ αυτά θα μπορούσαν να ενισχύσουν άλλους κλάδους της οικονομίας.

32 Αντί πολλών αρκεί μια ματιά στις WWF και Greenpeace.

33 «Τρικ» για να κρύψουν τις αυξήσεις στο ρεύμα, ΤΟ ΒΗΜΑ 27/10/18

- Ενισχύουν επιχειρηματικά και οικονομικά συμφέροντα που πιθανά και μάλλον προφανώς ο τρόπος λειτουργίας τους εντός της αγοράς δημιουργεί συνθήκες μονοπωλίων, καρτέλ και αν όχι τα προηγούμενα πάντως σίγουρα σοβαρών στρεβλώσεων³⁴.

Προσφυγή στη Δικαιοσύνη

Παρ' όλα αυτά και μέσα σε όλα αυτά κάποιοι αγωνίζονται για λύσεις και σωτηρία του φυσικού περιβάλλοντος. Και στα πλαίσια αυτά απευθύνονται στην ελληνική Δικαιοσύνη. Και προσδοκούν από εκεί παρέμβαση, ρύθμιση, προστασία και εν τέλει δικαίωση.

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν τα αποτελέσματα ενώπιον της Δικαιοσύνης είναι τα επιθυμητά, εάν είναι σε τελική ανάλυση καλά ή όχι για τους προσφεύγοντες και επιδιώκοντες κάποιο είδος προστασίας από την άναρχη, αντιπεριβαλλοντική και πολλαπλά προβληματική επέκταση των α/π.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό -κατά την προσωπική μου άποψη- είναι ότι τα αποτελέσματα από την προσφυγή στη δικαιοσύνη είναι από πενιχρά έως απογοητευτικά.

Γιατί η προσφυγή στη δικαιοσύνη δεν αποδίδει σημαντικά θετικά αποτελέσματα

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο παράγοντες στην διαμόρφωση της παραπάνω αρνητικής απαντήσεως:

- I) Την δικαστική εξουσία, την ίδια τη δικαιοσύνη και τους λειτουργούς της.
- II) Τους πολίτες συνολικά, είτε προσφεύγοντες στη δικαιοσύνη είτε όχι.

Ως προς την δικαστική εξουσία

Οι εξηγήσεις επί του πρώτου εκ των ανωτέρω έχουν εν συντομία ως εξής και κατά βάσιν μας οδηγούν ενώπιον τριών ζητημάτων - ερωτημάτων (και πολλών άλλων επί μέρους ερωτήσεων και αποριών):

A) Περιμένουμε από τους δικαστές που ζουν και λειτουργούν εντός αυτής της κοινωνίας και εντός αυτών των τρεχουσών και κρατουςών αντιλήψεων να διαφοροποιηθούν κατά τρόπο ρηξικέλευθο; Δηλαδή περιμένουμε να ψάξουν βαθύτερα, ουσιαστικότερα και εν τέλει επιστημονικότερα (ως προς τις περιβαλλοντικές επιστήμες) τα ζητήματα που τίθενται;

Αυτό θα σήμαινε εντρύφηση στην υπόθεση της κλιματικής αλλαγής, των ζητημάτων παραγωγής και παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, των αξιών που εμπεριέχονται στο φυσικό κεφάλαιο και στην αξία της Φύσης ως Όλου και ως κοινού πανανθρώπινου αγαθού. Αυτό επίσης θα σήμαινε γνώσεις και αντίληψη εννοιών όπως σταθερότητα ηλεκτρικού δικτύου, σημασία των ηλεκτρικών διασυνδέσεων, κόστη παραγωγής και τιμές πώλησης του ηλεκτρικού ρεύματος, LCOE κ.α.π. Επίσης εξοικείωση με την απελευθερωμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και τις προοπτικές των διακρατικών και διευρωπαϊκών διασυνδέσεων.

Θα απαιτούσε όμως κυριότερα γνώση και πιο πολύ αντίληψη εννοιών όπως οικοσυστημική αξία, αλληλοσύνδεση και αλληλεξάρτηση οικοτόπων, πολυπλοκότητα και ευθραστότητα των ζώντων οργανισμών. Και ακόμη ερημοποίηση, ιδιαιτερότητες της παραμεσόγειας βλάστησης, και ξεχωριστός γεωγραφικός χαρακτήρας μιας χώρας όπως η Ελλάδα, ταυτόχρονα εκπληκτικά ορεινής και αρχιπελαγικής. Τέλος ας τονισθεί ότι ο Έλληνας δικαστής πρέπει να θυμάται ότι ζει και

34 Ενδεικτικά: Στο <https://perivallonkaipolitiki.wordpress.com/2017/05/04/3212/> συγκεντρωμένα αρκετά σχετικά άρθρα και κάποιες διευκρινήσεις. Βλ επίσης τα "Energa - Hellas Power: Ο «λαβύρινθος» των offshore που έκρυβε 256 εκατ." στο <https://energypress.gr/news/energa-hellas-power-o-lavyrinthos-ton-offshore-poy-ekryve-256-ekat> "Ο Ευ. Μυτιληναίος στο εδώλιο, θρίλερ για την προεδρία του ΣΕΒ" στο http://www.sofokleous10.gr/index.php?option=com_k2&view=item&id=131591:2018-05-15-13-36-49.

δικαιοδοτεί στο πλουσιότερο από πλευράς πανίδας³⁵ και χλωρίδας σημείο της Ευρώπης³⁶.

Δυστυχώς με όλα τα προηγούμενα ο μέσος Έλληνας δικαστής δεν έχει ιδιαίτερα καλή σχέση. Κάτι που ως ένα βαθμό είναι απολύτως φυσιολογικό, λόγω της ευρύτητας και πολυπλοκότητας των ζητημάτων αυτών. Αφού τα δύο κύρια αντικείμενα, που είναι η ενέργεια και το περιβάλλον είναι μεν από τα σημαντικότερα και απολύτως απαραίτητα για τη ίδια τη ζωή μας, ταυτοχρόνως όμως απίστευτα σύνθετα, πολυπαραγοντικά, σχεδόν χαστικά και εν τέλει πολύ δύσκολα και επίπονα για την επιστημονική κατάκτησή τους.

Β) Τίθεται όμως και ένα άλλο ερώτημα συναφές με το θέμα: Μπορεί η ελληνική δικαιοσύνη να θέσει σε ριζικά ορθότερο δρόμο την ελληνική διοίκηση; Και στο ερώτημα αυτό οδηγούμαστε γιατί κατά βάση η προσπάθεια για αντιμετώπιση των α/π γίνεται ενώπιον του ΣτΕ. Δηλαδή ενώπιον του ανώτερου δικαστηρίου που έχει ως κύριο αντικείμενο τις διοικητικές υποθέσεις³⁷. Έχει όμως βελτιωθεί η ελληνική διοίκηση λόγω της διοικητικής δικαιοσύνης;

Το ερώτημα είναι βεβαίως σε μεγάλο βαθμό ρητορικό. Προσωπική μου πεποίθηση όμως είναι ότι η ελληνική διοίκηση είναι ο μεγάλος ασθενής του κράτους και ότι και να κάνει η δικαιοσύνη σίγουρα δεν μπορούν να γίνουν θαύματα, Για να θεραπευθεί κάποιος, πρώτος όρος είναι η επιθυμία του και δεύτερος όρος είναι η συνεργασία του. Και τα δύο αυτά σε γενικές γραμμές λείπουν από την ελληνική διοίκηση.

Συνεχίζοντας τις σκέψεις για διόρθωση και σωτηρία από τα λάθη -ουσιαστικά πρόκειται για συλλογικά εγκλήματα- μπορούμε να ρωτήσουμε: Γιατί δεν σώθηκε η Ελλάδα και στα ζητήματα αστικής ανάπτυξης, πολεοδόμησης, οικοπεδοποίησης και αυθαίρετης δόμησης, γιατί παρά τις χιλιάδες νομοθετικών ρυθμίσεων και δεκάδες χιλιάδες αποφάσεις δικαστηρίων τελικά βρισκόμαστε με το 95% των αστικών ιστών κατεστραμμένων ή υπέρμετρα αντιλειτουργικών και απάνθρωπα άσχημων;

---

35 Με τον όρο πανίδα εννοούμε το σύνολο των διαφόρων ειδών ζωικών οργανισμών (Σπονδυλωτών και Ασπόνδυλων) που απαντούν σε μία περιοχή. Η γνώση μας για τα ζώα της Ελλάδας ξεκινά πολύ παλιά, ουσιαστικά από τον Αριστοτέλη που πριν από 2.300 χρόνια έγραψε το *Περί ζώων ιστορία*, όπου περιέγραψε με ιδιαίτερη λεπτομέρεια περίπου 600 είδη. Σύμφωνα με πρόσφατες απογραφές (Fauna Europaea 2004), στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 23.130 είδη ζώων της ξηράς και των γλυκών νερών (Λεγάκις 2004). Σ' αυτά μπορούμε να προσθέσουμε και άλλα 3.500 είδη της θάλασσας. Αν προσθέσουμε έναν αριθμό ειδών που έχει καταγραφεί αλλά δεν περιλαμβάνεται στους σημερινούς καταλόγους, φθάνουμε σε ένα σύνολο περίπου 30.000 ειδών.

Η πανίδα της Ελλάδας δεν είναι καλά μελετημένη. Καλύτερα γνωστά είναι τα Σπονδυλόζωα, ενώ τα μεγαλύτερα κενά υπάρχουν στα Ασπόνδυλα. Πιστεύεται ότι αν μελετηθεί η ελληνική πανίδα πλήρως, θα πρέπει να περιλαμβάνει περίπου 50.000 είδη! (Λεγάκις, 2007) (βλ. ιστότοπο του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας, του Δασαρχείου Πάρνηθας στο http://www.pamitha-np.gr/index_panida.htm). Πάντως θεωρείται ότι η ελληνική πανίδα αντιστοιχεί στο 17,8% του συνόλου της ευρωπαϊκής. Το ποσοστό είναι ούτως ή άλλως συγκλονιστικό, πολλώ σε μάλλον όταν μιλάμε για μια από τις μικρότερες εδαφικά ευρωπαϊκές χώρες (<http://opencourses.uoa.gr/modules/video/?course=BIOL100> και τα ΖΩΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ Ειμέλεια Α. Λεγάκις & Ρ. Πολυμένη, ΕΚΠΑ 2013 και Λεγάκις, Α. & Μαραγκού, Π. (επιμ. εκδ). 2009. Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία, Αθήνα, 528 σελ)

36 Η ελληνική χλωρίδα περιλαμβάνει περίπου 6.000 είδη και υποείδη φυτών, από τα οποία περίπου 1.100 είναι ενδημικά, δηλαδή δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στη γη. Είναι μοναδική στην Ευρώπη για τον πλούτο της, αλλά και για την μεγάλη αναλογία ενδημικών σε σχέση με την έκτασή της. Έτσι, για παράδειγμα η Γερμανία, με έκταση σχεδόν τριπλάσια της Ελλάδας έχει 2.400 είδη και 6 ενδημικά, η Αγγλία με διπλάσια έκταση έχει 2.300 είδη και 16 ενδημικά και η Ισπανία με τετραπλάσια έκταση έχει σχεδόν τον ίδιο αριθμό ειδών με την Ελλάδα (βλ. ιστότοπο του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας, του Δασαρχείου Πάρνηθας στο http://www.pamitha-np.gr/index_xlorida.htm).

37 Σύμφωνα με το άρθρο 94 του Συντάγματος όπως ισχύει μετά την αναθεώρησή του, με το από 6 Απριλίου 2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, οι διοικητικές διαφορές υπάγονται στην ενιαία δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, ενώ η, μεταξύ αυτών, κατανομή αρμοδιοτήτων επί των εν λόγω διαφορών, έχει ανατεθεί στον κοινό νομοθέτη, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ειδικότερα στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια υπάγονται: Ι. Διοικητικές διαφορές ουσίας, η εκδίκαση των οποίων διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Δ.Δ., που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 – Α' 97–). ΙΙ. Ακυρωτικές διαφορές, που έχουν μεταφερθεί στα δικαστήρια αυτά, από το Συμβούλιο της Επικρατείας, με νόμο, η εκδίκαση των οποίων διέπεται από τις διατάξεις του Π.Δ. 18/1989 (Α' 8), κατά την κατωτέρω κατηγοριοποίηση. Περισσότερα βλ. στον ιστότοπο του ΣτΕ και της ΔΔ, <http://www.adjustice.gr>

Γ) Το τελευταίο μεγάλο ζήτημα-ερώτημα που γεννάται είναι η ακόλουθη σκέψη: Η δικαιοσύνη δεν ενεργεί μόνη της. Ενεργεί και δρα μέσα στα πλαίσια ενός τριπλού συστήματος, που περιλαμβάνει και την νομοθεσία και την κυβέρνηση. Κάτι σαν την τριπλή πτερωτή έλικα των α/γ. Και όπως η έλικα της α/γ δεν μπορεί να λειτουργήσει όταν είτε λείπει, είτε είναι ελαττωματικό ένα από τα πτερώγια, ομοίως και η δικαιοσύνη χάνει την ικανότητά της για καλή λειτουργία όταν πάσχει κάποιο από τα άλλα δύο. Συνεπώς οι δυσλειτουργίες της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας έχουν άμεση επίπτωση και στην δικαιοσύνη. Δεν μπορεί να έχεις κακούς ή προβληματικούς νόμους και καλή δικαιοσύνη³⁸. Δεν μπορεί να έχεις απείθαρχες, κακότροπες και κουτοπόνηρες κυβερνήσεις και διοίκηση και ταυτοχρόνως καλή δικαιοσύνη. Δεν μπορεί η εκτελεστική εξουσία να παραβιάζει ή να μην σέβεται δικαστικές αποφάσεις και να περιμένουμε αποδοτική δικαιοσύνη. Δεν μπορεί να διαπλέκεται η κυβέρνηση με τους ανώτατους δικαστές (έστω και σε μεμονωμένα περιστατικά) και να αναμένουμε σεβασμό και αποδοχή του δικαστή και του δικαιοδοτικού του ρόλου από τον απλό πολίτη, από τον λαό.

Εν τελική αναλύσει, δεν μπορεί να αλλοιώνεται ο πυρήνας των συνταγματικών ρυθμίσεων που έχει περιβαλλοντικό σκοπό, μέσα από θεσμικά επινοήματα, νόμων, υπουργικών αποφάσεων, ειδικών χωροταξικών πλαισίων ή προσαρμογών στο ευρωενωσιακό δίκαιο και να πιστεύουμε ακόμη ότι οι κρίνοντες δικαστές θα σταθούν στο πλευρό της πραγματικής περιβαλλοντικής προστασίας και όχι της εικονικής που διαμορφώνεται μέσα από όλα αυτά.

Ως προς τους πολίτες

Όπως αναφέρθηκε αρχικά, ο δεύτερος παράγων που επιδρά αρνητικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούν τα α/π, είναι οι ίδιοι οι πολίτες, συνεπώς κατά κάποιον τρόπο είμαστε όλοι εν δυνάμει υπεύθυνοι για το πρόβλημα που υπάρχει και κάθε χρόνο που περνά κακοφορμίζει και περισσότερο.

Γιατί; Ποιοι είναι συγκεντρωτικά και περιληπτικά οι λόγοι;

α) Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι πολίτες δεν κάνουν χρήση των έννομων μέσων που υπάρχουν. Ή για να είμαστε πιο ακριβείς λίγοι κάνουν λίγα και για λίγο. Δηλαδή λίγοι πολίτες, κάνουν λίγα πράγματα και σε λίγες μόνο περιπτώσεις.

Έτσι όμως δεν μπορεί να δημιουργηθούν συνθήκες για αντιμετώπιση του προβλήματος.

Ειδικότερα:

β) Δεν μπορεί μόνο μια τρομερά μικρή μειοψηφία πολιτών να ενεργοποιείται και να δρα, να αναλαμβάνει το οικονομικό και ακόμα σοβαρότερα το προσωπικό κόστος που απαιτούν αυτές οι υποθέσεις και ταυτοχρόνως να περιμένουμε ότι θα προχωρήσουμε σε λύσεις ή έστω σε σημαντική βελτίωση.

γ) Ούτε μπορεί όλα να λυθούν στο ΣτΕ. Ή να λυθούν από το ΣτΕ. Τότε τι ρόλο έχει η αστική δικαιοσύνη ή η ποινική δικαιοσύνη ή οι εξωδικαστικές πράξεις που μπορεί να έχουν νομικό αντίκτυπο; Πχ Εξώδικα, Αιτήσεις προς αρμόδιες υπηρεσίες, Συμμετοχή σε διαβουλεύσεις και συλλογικά όργανα, υποβολή εντύπων όπως το Δ11 (Έντυπο απόψεων ενδιαφερομένου κοινού επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργου ή δραστηριότητας - κατηγ. Α' για τη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης³⁹) κλπ.

38 Ας επισημανθεί ότι η Πολιτεία (ως κυβέρνηση και νομοθετικό σώμα έχει υπέρμετρα, σχεδόν σκανδαλωδώς στηρίζει θεσμικά τις ΑΠΕ: επιτρεπτές εντός δασών, εντός περιοχών προστασίας της Φύσης, επιδοτούμενες κλπ.

39 Σύμφωνα με το νόμο [4014/ΦΕΚ.Β'209/21.09.2011](#), τα δημόσια και ιδιωτικά έργα και δραστηριότητες κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον:

- Η *πρώτη (Α) κατηγορία* περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και για τα οποία απαιτείται η διεξαγωγή Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) προκειμένου να τους επιβάλλονται ειδικοί όροι και περιορισμοί. Αυτή με τη σειρά της διαιρείται στις υποκατηγορίες Α1 (πρόκληση πολύ σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον) και Α2 (πρόκληση σημαντικών επιπτώσεων).
- Η *δεύτερη (Β) κατηγορία* περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες τα οποία χαρακτηρίζονται από τοπικές και μη

Επισημαίνεται ιδίως ότι το δικαίωμα αναφοράς προς τις υπηρεσίες (ενν. οι δημόσιες υπηρεσίες, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα ν.π.δ.δ) και η υποχρέωση αυτών να ανταποκριθούν είναι κατοχυρωμένο σύμφωνα με το α. 10 του Συντάγματος⁴⁰. Στο προηγούμενο δικαίωμα περιλαμβάνεται και η παροχή πληροφοριών -κάτι προφανέστατα απαραίτητο έως και πολύτιμο σε περιβαλλοντικά ζητήματα⁴¹.

δ) Ειδικά η περιβαλλοντική πληροφόρηση -πέραν των προαναφερομένων και γενικά ισχυρότων- είναι υποχρέωση του κράτους θεσμικά κατοχυρωμένη στο εσωτερικό δίκαιο αλλά και στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κοινοτ. Οδηγ. 90/313/ΕΟΚ, μάλιστα τα κράτη μέλη υποχρεώνουν τις δημόσιες αρχές να χορηγούν πληροφορίες για το περιβάλλον σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, χωρίς το πρόσωπο αυτό να πρέπει να αποδεικνύει συμφέρον).

ε) Τελικά οι υποθέσεις που φθάνουν στο στάδιο της δικαστικής διερεύνησης είναι λίγες (φυσικά με εκπληκτικά λιγότερα θετικά αποτελέσματα), ενώ εδώ και 18 χρόνια ζούμε με συνεχώς αυξανόμενη ένταση και σοβαρότητα το πρόβλημα. Στα μεταμνημονιακά έτη έχει λάβει όχι απλώς μεγάλες και σοβαρές διαστάσεις, αλλά έχει προσλάβει τα χαρακτηριστικά μιας τραγωδίας για το ελληνικό περιβάλλον και πολιτισμό. Όμως εν τελική αναλύσει είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις που πολίτες, ΜΚΟ, θεσμικοί φορείς κλπ ασχολούνται και επιλέγουν και στηρίζουν τον δικαστικό αγώνα ή την σοβαρή νομική αντιμετώπιση.

Για το λόγο αυτό αναμενόμενο είναι και η αντιμετώπιση εκ μέρους της δικαστικής εξουσίας να είναι αυτή που ταιριάζει σε κάτι που πιθανότατα για τον μέσο δικαστή δεν αποτελεί σημαντικό ζήτημα, δεν είναι επιτακτικό αίτημα της ελληνικής κοινωνίας, δεν εγγίζει τον ευρύ πληθυσμό ή αυτοί που το θίγουν είναι ίσως υπερβολικοί, περιέργοι, κόντρα στα διεθνή δεδομένα κλπ.

στ) Τελευταία σκέψη-σχόλιο στην θέση-στάση των πολιτών για το ζήτημα είναι τούτο: η αντιμετώπιση των ΑΠΕ γενικά και των α/π ειδικά και των εξ αυτών προβλημάτων δεν συγκινούν και τον κύριο όγκο των περιβαλλοντικών οργανώσεων, των οικολόγων και των αυτοπροσδιοριζόμενων ως κομμάτων της οικολογίας. Όλοι αυτοί κυρίως είναι από ένθερμοι οπαδοί και υποστηρικτές των ΑΠΕ έως σκεπτικιστές. Κρίμα βεβαίως -γιατί χωρίς φυσικά να αμφισβητείται δυνατότητα για διαφορετική άποψη και θέση- όμως συνήθως η θέση όλων αυτών πάσχει σε ένα σοβαρότατο επίπεδο: Ξεχνούν ότι η οικολογία είναι ολιστική και ότι η πραγματική αειφορία και βιωσιμότητα δεν μπορεί να υπάρχουν όπου ενεργούμε με τρόπους αποδεδειγμένα προβληματικούς⁴² εάν όχι και απελπιστικά λανθασμένους⁴³.

σημαντικές μόνο επιπτώσεις στο περιβάλλον, δεν ακολουθούν την διαδικασία εκπόνησης ΜΠΕ αλλά υπόκεινται σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ).

• Περισσότερα ιδίως για τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας βλ στην ιστοσελίδα του ΛΑΓΗΕ, στο <http://www.lagie.gr/systima-eggyimenon-timon/ape-sithya/adeiodotiki-diadikasia-kodikopoiisi-nomothesias-ape/periechomena/parartima-a-katataxi-ergon-ape-se-katigories/>

40 Άρθρο 10 (Δικαίωμα αναφοράς, αίτηση πληροφοριών προς τις αρχές): 1. Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα, τηρώντας τους νόμους του Κράτους, να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον, που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με το νόμο. 2. Μόνο μετά την κοινοποίηση της τελικής απόφασης της αρχής στην οποία απευθύνεται η αναφορά, και με την άδεια της, επιτρέπεται η δίωξη εκείνου που την υπέβαλε για παραβάσεις που τυχόν υπάρχουν σ' αυτή. 3. Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει.

41 Το θέμα καλύπτεται λεπτομερέστερα στα α. 4 (Διεκπεραίωση υποθέσεων από τη Διοίκηση) και 5 (Πρόσβαση σε έγγραφα) του Ν 2690/1999: ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ.

42 Δεν μπορεί στο όνομα της σωτηρίας από την κλιματική αλλαγή να καταστρέφουμε το δάσος, δηλαδή το πλανητικό παράγοντα δέσμευσης του CO₂ μέσα από την διαδικασία της φωτοσύνθεσης. Η αιολική ενέργεια δεν δεσμεύει CO₂. Απλά δεν απελευθερώνει κατά το στάδιο λειτουργίας μίας α/γ. Για την παραγωγή και τοποθέτησή της όμως αποδεδειγμένα ικανή ποσότητα CO₂ που προστιθέμενη στην αναγκαστική λειτουργία των θερμικών μονάδων βάσης πιθανότατα εν τέλει έχουν αρνητικό οικολογικό αποτύπωμα, δηλαδή σε τελική ανάλυση επιβαρύνουν τον πλανήτη με πρόσθετο CO₂.

43 Δεν ωφελεί την εθνική οικονομία η ενεργειακή ανάπτυξη των ΑΠΕ που μειώνει την γεωργική γη ή διώχνει από τα

Επίλογος

Τι κάνουμε λοιπόν αφού αυτές είναι οι συνθήκες; Τι μπορεί να γίνει μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο; Δεν μπορώ να πω ότι ξέρω με σιγουριά. Προτείνω όμως, όλοι όσοι πράγματι ενδιαφέρονται για το περιβάλλον, την ζωή και την βελτίωση της ποιότητάς της να συνεχίσουν την προσπάθεια και τον αγώνα, να γίνουν περισσότερο μεθοδικοί και συστηματικοί και κυρίως οι σκοποί τους να διακρίνονται από την επιδίωξη της αλήθειας και της πραγματικής και βαθύτερης γνώσης. Αν αυτά γίνουν οι κοινές αρχές και βάσεις όλων των εμπλεκομένων στα περιβαλλοντικά ζητήματα, τότε και μόνον μπορούμε να προσδοκούμε καλύτερες μέρες.

Η δικαιοσύνη μέσα σε αυτές τις συνθήκες πρέπει να ανέλθει στο ύψος που οφείλει ερευνώντας, προχωρώντας πέρα από τα συνήθη και τις τυπικότητες, στηριζόμενη σε γρηγορούσες συνειδήσεις, πρωτοπορώντας και ανοίγοντας δρόμο για ένα γνήσια βιώσιμο και αειφορικό μέλλον.

Δράση λοιπόν πολυεπίπεδη με κουράγιο και καρτερία και με γνώμονα το καλύτερο για τις ανθρώπινες κοινωνίες και για τη φύση. Με την επιστήμη συνοδοιπόρο αλλά όχι υποκριτικό οδηγό.

Επιπλέον όλων αυτών για εμάς τους ορειβάτες υπάρχουν και ιδιαίτεροι λόγοι για αυτή την προσπάθεια την εργώδη και δύσκολη. Μέχρι τώρα λένε ότι όταν ρωτούν τους ορειβάτες γιατί ανεβαίνετε σε αυτά τα βουνά, σε αυτές τις κορφές (που μπορεί υπονοείται να είναι από κοπιαστικό έως επικίνδυνο) η απάντηση ήταν: “Γιατί υπάρχουν”.

Λοιπόν στην καινούργια ερώτηση που οι μέρες που ζούμε έχουν προκαλέσει: “Γιατί υπερασπίζεστε τα βουνά;”, η απάντησή μας, εμάς των ορειβατών, είναι: “Γιατί υπάρχουν και θέλουμε να υπάρχουν”.

βουνά τους κτηνοτρόφους, τους μελισσοκόμους ή τον εναλλακτικό τουρισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νόμοι

Παρατίθενται μερικά νομοθετικά κείμενα (ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τα προηγούμενα) και ιστότοποι για την πρόσβασή τους:

[Ν. 2773/99 \(Τεύχος ΦΕΚ Α' 286/22-12-99\)](#): "Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις."

Πράξεις τροποποίησης:

[Ν. 3426/05 \(Τεύχος ΦΕΚ Α' 309/22-12-05\)](#): "Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας."

[Ν. 3175/03 \(Τεύχος ΦΕΚ Α' 207/29-08-03\)](#): "Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις."

[Ν. 2941/01 \(Τεύχος ΦΕΚ Α' 201/12-09-01\)](#): "Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιρειών, αδειοδότησης ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ρύθμιση θεμάτων της Α.Ε. "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ" και άλλες διατάξεις."

[Ν. 2837/00 \(Τεύχος ΦΕΚ Α' 178/03-08-00\)](#): "Ρύθμιση θεμάτων Ανταγωνισμού Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Τουρισμού και άλλες διατάξεις."

[ΝΟΜΟΣ 3468/2006 - ΦΕΚ 129/Α'/27.6.2006](#) Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις.

Ειδικό Χωροταξικό ΑΠΕ

Αριθμ. 49828. Έγκριση ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού.

ΦΕΚ Β' 2467/3-12-08

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=zkmN5DrZKKo%3D&tabid=513>

Πρωτόκολλο του Κιότο

https://el.wikisource.org/wiki/%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9A%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%BF

Άλλες αναφορές:

1. Global cooling στη Wikipedia
2. Τα αρχεία του περιοδικού TIME στο διαδίκτυο (<http://time.com/vault/>)
3. Is This Time Magazine Cover About 'Global Cooling'? στο <https://www.snopes.com/fact-check/time-magazine-cover-global-cooling/>
4. 1988-2008: Climate Then and Now στο <https://dotearth.blogs.nytimes.com/2008/06/23/1988-2008-climate-then-and-now/>
5. "To The Horror Of Global Warming Alarmists, Global Cooling Is Here" στο <https://www.forbes.com/sites/peterferrara/2013/05/26/to-the-horror-of-global-warming-alarmists-global-cooling-is-here/#d7696464dcf5>